

Keskkonnamõjude hindamise programm „Onga jõe uuendamine ja ökoloogiline tervendamine“ projektiga kavandatud tegevustele

Sissejuhatuseks

Käesolev KMH programm on koostatud Onga jõe uuendamise ja ökoloogilise tervendamise projektiga kavandatud tegevustele. Arendajaks on Põllumajandusameti Jõgeva keskus. Projekti koostajaks on Projekteerimisbüroo Maa ja Vesi OÜ ning selle autoriks Tõnu Torim. Projekti koostamisel on peetud nõu sihtasutusega Eesti Forell ning konsulteeritud Looduhoiu Ühing Lutra eksperdiga.

1. Kavandatud tegevuse eemärk ja KMH vajalikkus

Kavandatava töö eesmärgiks on Onga jõe alam- ja keskjooksu voolusängi ja kaldaala ökoloogilise seisundi stabiliseerimine ja kalade kudemis- ja varjetingimuste parendamine.

Kavandatav tegevus eeldab vee erikasutusluba millest tulenevalt peetakse vajalikuks keskkonnamõju hindamist.

Põllumajandusamet esitas 21.12.2010 Keskkonnaametile vee erikasutusloa taotluse, millest lähtuvalt algatas Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regioon keskkonnamõju hindamise.

Keskkonnamõju hindamise vajadus tuleneb Keskkonnaameti Tartu-Jõgeva piirkonna nõudest seoses vee erikasutusloa väljastamisega Onga jõe keskjooksu piirkonna ökoloogiliste tingimuste parendamiseks kavandatud tööde teostamisega

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) § 3 punkti 1 kohaselt hinnatakse keskkonnamõju, kui taotletakse tegevusluba ning tegevusloa taotlemise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju. KeHJS § 6 lõike 1 punkti 17 kohaselt on „...veekogu süvendamine alates pinnase mahust 500 kuupmeetrit või muusse veekogusse tahkete ainete uputamine alates ainete mahust 500 kuupmeetrit“ olulise keskkonnamõjuga tegevus.

Tulenevalt eeltoodust ja KeHJS § 11 lõike 3 kohaselt on Keskkonnaametil õigus algatada Onga jõe ökoloogiliseks tervendamiseks keskkonnamõju hindamine.

Keskkonnaamet (otsustaja, KeHJS § 3 lõike 1, § 9 ja § 28 lõike 3 kohaselt) algatas Onga jõe ökoloogiliseks tervendamiseks (KeHJS § 6 lõike 1 punkti 17 alusel) kavandatud tegevustele keskkonnamõju hindamise 30.12.2010 nr JT 7-6/48895-2.

Keskkonnamõju hindamise eesmärkideks on Onga jõe ökoloogilise tervendamise käigus kaasnevate võimalike keskkonnamõtjude hindamine ümbritsevale keskkonnale, mõju ulatuse määramine ning võimaluste leidmine tekkivate negatiivsete keskkonnamõtjude leevendamiseks.

Onga jõgi on Väike-Rakke maantee sillast kuni suubumiseni Pedja jõkke keskkonnaministri 15.06.2004 määruse nr 73 „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ alusel kaitstav veekogu, millel on vastavalt looduskaitseaduse § 51 lõikele 1 keelatud paisude rajamine ja olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset ning veekogu looduslikku sängi ja hüdrogeoloogilise režiimi muutmine. Seetõttu on oluline, et keskkonnamõju hindamisel tuleb lähtuda erinevate tegevuste komplekssest hindamisest (nt ökoloogilise tervendamise aegsed tegevused, mõju vee elustikule (ennekõike jõeforellile, jõe ökosüsteemile jne) lähtudes veekogu eripärast, veemajanduslikust ja looduskaitsealsetest vajadustest.

2. Tegevuse asukoht ja mõjuala.

Taastatav jõe lõik paikneb Jõgevamaal Onga jõe kesk- ja alamjooksu piirkonnas. Kavandatud tervendustööd jäävad Onga jõele (jõe suudmest) 0,00-15,50 kilomeetri pikkusele lõigule. Vee erikasutuse piirkond jääb Jõgeva maakonnas Jõgeva valla territooriumile ja Lääne-Viru maakonnas Rakke valla territooriumile.

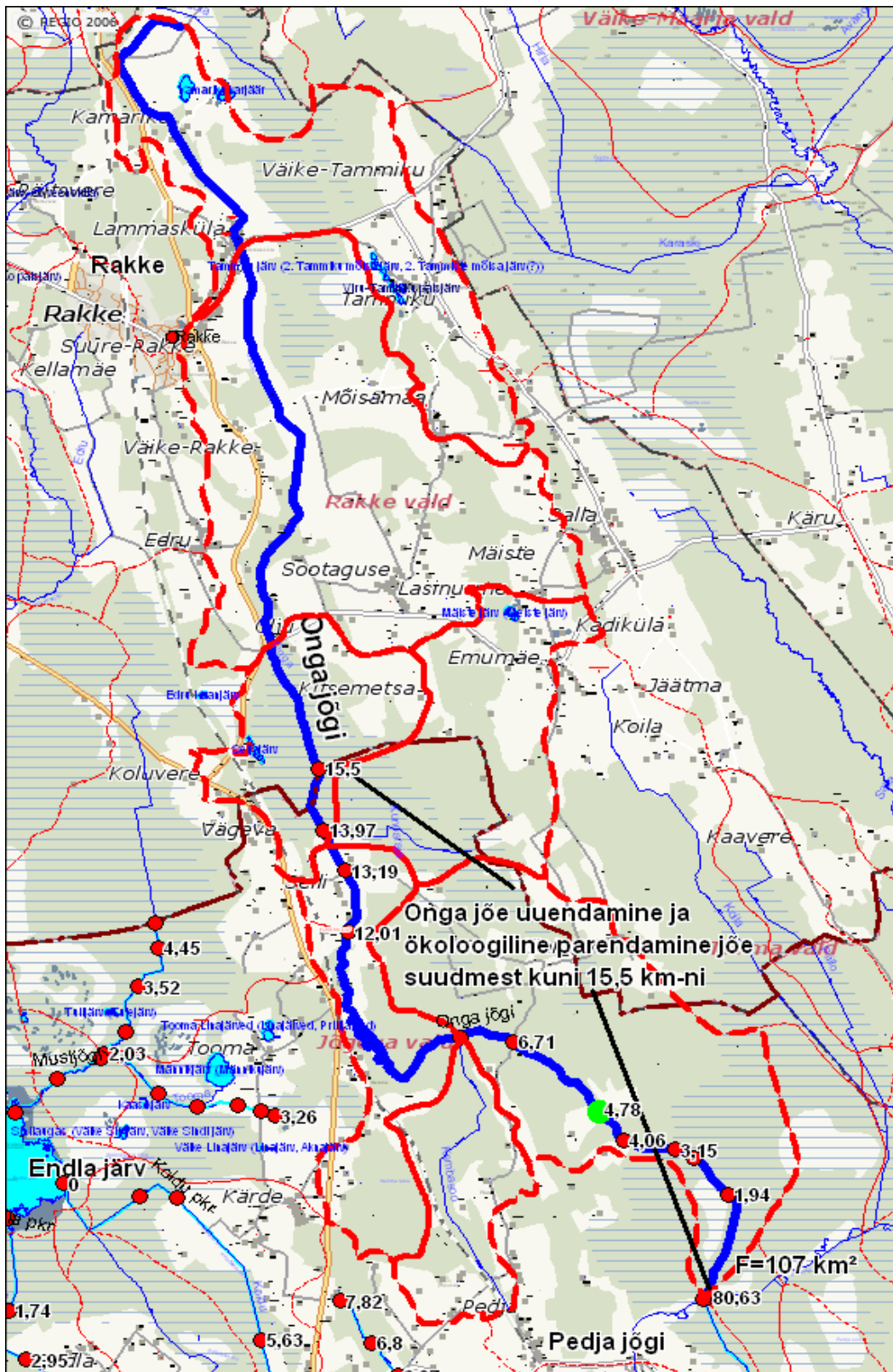
Tegevusega kaasnev otsene mõju piirdub jõe voolusängi ning selle vahetu kaldaalaga. Projekti kohaselt võib ulatuda kaudne mõju allavoolu ka Pedja jõele. Kalastiku seisukohast mõjutab tegevus otseselt ja vahetult jõe kesk- ja alamjooksukalastikku ja selle vee-elustikku kuid kaudselt avaldab tegevus mõju ka allavoolu jäävale Pedja jõele ning tulevikus ka Onga jõe ülemjooksu kalastikule (joonis 1).

Onga jõe ökoloogilise tervendamisega ei kaasne eeldatavat piiriülest keskkonnamõju.

3. Kavandatav tegevus

Projekti kohaselt on kavandatud Onga jõe ökoloogiliseks korrastamiseks ja parendamiseks puhastada setetest 5,24 kilomeetri ulatuses voolusängi. Lisaks sellele rajatakse 17 kudepadjandit koos 10 kärestiku tüüpi aeratsiooni tsooniga, 4 paiskärestikku ning avatakse vanajõe voolusäng 2,12 kilomeetri ulatuses.

Tööde käigus eemaldatakse veekogust setteid mahuga 24 690 m³. Vanajõe sängi avamisel ja kaladele varjealadeks sobivate süvikute kaevamisel eemaldavate setete ja tahkete ainete kogusele lisandub veel 26540 m³ setteid.

Joonis 1. Onga jõe valgala ja korrastatava lõigu paiknemine

Veekogusse paigaldatakse kive/veeriseid, sõelutud kruusa jt tahkeid aineid mahuga 1150 m³. Lisaks nimetatule viiakse läbi mitmesuguseid maaparanduslikke meetmeid: truupide ja dreanaažisuudmete remont, purrete ehitus jne, mis peavad tagama jõe toimimise kuivendussüsteemide eesvooluna.

Eesmärgiks on parandada ja säilitada jõe ökoloogilist seisundit ning jõforelli elu- ja kudepaiku, seetõttu kavandatava tegevuse käigus muudetakse voolusängi geomorfoloogilisi ja sellega ka hüdroloogilisi tingimusi esmajoonel selle eriilmelisuse suurendamise teel.

4. Kavandatava tegevuse alternatiivsed võimalused

Projekti kohaselt on kavandatud korrastada Onga jõe kesk- ja alamjooks.

Onga jõe keskjooks on suures osas tugevasti muudetud voolusängiga ja korrastustööde järgselt peab see toimima taas maaparandusobjektide eesvooluna. Samas tuleb luua võimalused vee-elustiku liigilise mitmekesisuse säilimiseks, taastumiseks ja veekogu ökosüsteemi paranemiseks selle isepuhastusvõime suurendamise teel ning forellijõe omaste ökoloogiliste tingimuste tagamiseks ja parendamiseks.

Alternatiivide valikul lähtutakse eespool tähendatud põhimõtetest ja tingimustest, mis tagavad kavandatud eesmärkide saavutamiseks parima tulemuse. Alternatiivide valikul on jäetud välja need lahendused millega kaasnevad olulised kahjulikud keskkonnamõjud või ei ole töid võimalik teostada seoses suurte kahjudega kinnistuomanikele ja nende varale või on kahjulikud looduskaitsealadest ning sotsiaalmajanduslikest kaalutlustest lähtuvalt.

KMH läbiviimisel kaalutakse järgmisi alternatiivseid lahendusi:

0 - alternatiiviks on olemasoleva olukorra säilitamine. See lahendus ei ole soovitatav maaparandussüsteemide jätkuva funktsioneerimise tagamisel ning jõe halveneva ökoloogilise olukorra tõttu mis on seotud kaldapuistute vananemisega ja voolusängi risustatusega. Kobra tegevusega kaasneb täiendava voolusängi risustumine langetatud puude ja toitumiseks kasutatud okstega. Urgude kaevamisega on suurenenud setete koormus jões ja paisutuste tulemusena soovimatud veerežiimi muutused.

Alternatiiv I – See alternatiiv lähtub projektis kavandatud tegevustest: -uuendusprojekti kohaselt rajatakse voolusängi mitmeid pais ja puistangkärestikke, puhastatakse voolusäng koprapaisudest ja sinna langenud puudest ning vooluga kuhjunud risust. Kavandatud on valikuline setete eemaldamine voolusängist, vanajõe kooldude avamine ning forelli kudealade rajamine. Tööde teostamisel lähtutakse ökoloogiliselt põhjendatud looduslähedase voolusängi kujundamise põhimõtetest.

Alternatiiv II- Üheks võimalikuks lahenduseks on vaadeldava jõelõigu puhastamine setetest millele eelnevate tööde käigus eemaldatakse kaldapuistud ja vette kuhjunud risu ning likvideeritakse kobra paisud. Nende tööde teostamisel kasutatakse traditsioonilisi

maaparanduslike eesvoolude hooldustööde põhimõtteid ja voolusängi eriilmelisust ei suurendata ega kujundata looduslähedaste hüdrotehniliste rajatistele omaste võtetega, ega avata vanajõe kooldusid ega rajata forelli kudealadeks sobivaid kärestikke ega kudealaid.

5. Keskkonnamõju hindamise metoodika

Projektlahendustel on oma spetsiifika mille teostamisega kaasnevad konkreetset mõjud keskkonnale ja kaitstavatele väärtustele. Traditsiooniliselt ei hinnata 0-alternatiivi ehk olukorda kui tegevust ei toimu või võetakse see alternatiivide võrdlemisel olukorra lähteparameetrina võrdseks „nulliga“. Tegemist on inimese pool mõjustatud piirkonnaga ja seetõttu tuleb vaadelda Onga jõel toimuvaid protsesse pidavas ajalisel muutumises. Kui me ei rakenda täiendavalt voolusängi hoolduseks vajalikke meetmeid, siis halveneb oluliselt jõe toimimine eesvooluna ja kibraste tegevuse tulemusena kahjustuvad metsa ja põllumaad ning muutub jõe ökosüsteem. Seetõttu on vajalik hinnata olukorda ka siis, kui veekogu korrastamist ei teostata.

Planeeritud tegevustega on kavandatud olemasoleva olukorra parandamine, tagamaks Onga jõe kesk- ja ülemjooksu veeökosüsteemi ja vee-elustikule paranemise soovitud suunas.

Kavandatava tegevusega kaasnevat **keskkonnamõju suurust** hinnatakse erinevate alternatiivide korral olulisemate keskkonnaväärtuste lõikes. Hinnangu diapason on valitud pluss ja miinus skaalal mõlemas suunas viieballises süsteemis. Samas peetakse vajalikuks tuua esile ka **mõju olulisus**. Kusjuures mõju 0 väärtuseks on olukord, kui mõju puudub või tegevusega kaasneb väheoluline mõju tasakaalustub sellele järgneval perioodil. Mõju hindamisel arvestatakse kõiki olulisemaid keskkonna parameetreid ning mõju kaitstavatele väärtustele ja kaitsekorraldusega seatud prioriteetidele. Hindamise tulemusena moodustub kriteeriumite koondhinne, mille tulemusena on parimaks ja eelistatuimaks alternatiiviks kõrgeima positiivse koondhinne saanud lahendus.

6. Keskkonnamõju hindamisel käsitletavat teemad ja aruande sisu

Käsitletavate teemade ring peab silmas tegevusega kaasnevaid mõjusid alale tervikuna ja ka mõjusid mis kanduvad teistele aladele. Tagamaks hinnangute objektiivsust, leiavad KMH aruandes käsitlemist järgmised olulisemad teemad:

I Mõjutatava keskkonna üldine kirjeldus.

Antakse ülevaade alapeatükkide lõikes Onga jõe ja tegevusega mõjustatava lõigu hüdroloogilisest ja geomorfoloogilisest olukorrast, kirjeldatakse jõe kaldapiirkonna taimkatte iseärasusi, vee-elustikku ning jõe ja selle lähiala eluslooduse seisundit.

II Tegevusega kaasneva mõju analüüs

Selles osas analüüsitakse tegevusega kaasnevat mõju peamistele keskkonnaväärtustele. Olulisteks keskkonnaväärtusteks millele pööratakse hindamisel peamine tähelepanu on:

- Mõju planeeritava piirkonna geomorfoloogilistele tingimustele
- Mõju planeeritava piirkonna edaafilistele ja hüdroloogilistele tingimustele

- Mõju taimkattele
- Mõju kaldapiirkonna loomastikule (linnud, imetajad)
- Mõju veekogu elustikule (amfiibid, kalastik)
- Mõju inimesele ja sotsiaalmajanduslikule tegevusele (mõju inimese tervisele, varale, kinnistutele, kaldaäärsele maale jne.)
- Muud võimalikud mõjud. (olemasolevad planeeringud ja arengukavad, keskkonnakaitselised ja muud piirangud planeeritava alal).
- Mõju kaitstavatele liikidele ja Natura 2000 alade võrgustikule

III Keskkonnamõju hindamine: Selles osas esitatakse ülevaade alternatiivide võrdlusest ja antakse hinnang tegevuste eelistamiseks ning ettepanekud tegevusega kaasnevate ohtude vältimiseks.

IV Soovitused tööde teostamiseks ja edaspidiseks projektiala ekspluatatsiooniks tagamaks keskkonna- ja loodushoiu

V Ettepanekud seire teostamiseks (antakse põhjendused seire teostamiseks ja meetodilised soovitused erinevate seireprogrammide rakendamiseks).

Keskkonnamõjude hindamise programm lähtub **Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse** (RTI 2005, 15,87. jõustumise kuupäev 03.04.2005) põhimõtetest, käsitleb kõiki peamisi mõjusid ja arvestab KMH programmi avalikustamisel esitatud ettepanekuid ja soovitusi.

7. Keskkonnamõjude hindamise ajakava.

Tegevus	Teatamine (koht, sihtkrupp, vastutav täitja)	Aeg
Keskkonnamõju hindamise (KMH) programmi koostamine	Väljaandes Avalikud Teadaanded 14 päeva jooksul (arendaja või otsustaja)	Jaanuar 2011
KMH programmi avalikustamine (avalik väljapanek, avalikust arutelust teatamine ja avalik arutelu)	Väljaandes Avalikud Teadaanded ja maakonnalehes 14 päeva jooksul. Tulenevalt Haldusmenetluse seadusest §31 lg 1 toimub teavitamine ajalehes ja ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, kui kinnistu omanikke on enam kui sada. Kirjaga: - Jõgevamaa Maavalitsus - Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regioon - Keskkonnainspeksioon - Eestimaa Looduse Fond (ELF). - Eesti Keskkonnaühenduste koda - Eesti Loodushoiu Keskus. (teatab arendaja või otsustaja)	Jaanuar 2011 KMH programmi avalik arutelu 10. veebruaril 2011.a aadressil : RMK Tooma kontor asukohaga Tooma küla Jõgevamaa
Täienduste lisamine KMH programmi ja selle esitamine kinnitamiseks järelvalvajale	Keskkonnaameti Tartu-Jõgeva regioon Väljaandes Avalikud Teadaanded 14 päeva jooksul otsus. (arendaja ja ekspert).	Nädala jooksul peale avaliku arutelu. veebruar 2011

KMH programmi kinnitamine	30 päeva jooksul (järelvalvaja)	Märts 2011
KMH aruande koostamine ja esitamine arendajale	(LHÜ Lutra -ekspert)	Märts 2011
KMH aruande projekti avalikust arutelust teatamine, aruande väljapanek	Väljaandes Avalikud Teadaanded ja maakonnalehes 14 päeva jooksul. Tulenevalt Haldusmenetluse seadusest §31 lg 1 toimub teavitamine ajalehes ja ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, kui kinnistu omanikke on enam kui sada. Kirjaga: - Jõgevamaa Maavalitsus - Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regioon - Keskkonnainspeksioon. - Eestimaa Looduse Fond (ELF). - Eesti Keskkonnaühenduste koda - Eesti Loodushoiu Keskus. (teatab arendaja või otsustaja)	Märts 2011
KMH aruande avalik arutelu	(arendaja ja ekspert)	Aprill 2011
Täienduste lisamine aruandesse ja selle esitamine arendajale	(arendaja ja ekspert)	Aprill 2011
Keskkonnamõju hindamise aruande esitamine heakskiitmiseks ja keskkonnanõuete määramiseks.	Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regioon Otsus tehakse teatavaks väljaandes Avalikud Teadaanded 14 päeva jooksul.	Aprill 2011

ARENDAJA: **Põllumajandusamet** Teaduse tn 2.; 755501; Saku: Harjumaa. Telefon: 6712636; Faks: 6712604; mpo@pma.agri.ee

Põllumajandusamet Jõgeva keskus. Juhataja: Ilmar Tupits
Ravila 10; 48306, Jõgeva; tel.: +372 7760351; ilmar.tupits@pma.agri.ee

OTSUSTAJAD: **Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regioon** Aleksandri tn 14; 51014 Tartu (otsustab vee-erikasutusloa andmise),

Keskkonnaameti Jõgeva- Tartu regioon: Aia tn 2: 48306, JÕGEVA, tel: 7762

JÄRELEVALVE TEOSTAJA: **Keskkonnaameti Jõgeva-Tartu regioon**
Aleksandri tn 14; 51014 Tartu

KMH TEOSTAJA : **Loodushoiu Ühing LUTRA** Kalevi 69-1; 50103, TARTU:
nlaanetu@hotmail.com; 051 12991/ (07) 343299

KMH vastutav ekspert: **Nikolai Laanetu** (litsents:KMH0095),

Litsents annab õiguse hinnata järgmisi tegevus- ja mõjuvaldkondade keskkonnamõju:

Tegevusvaldkonnad:

1) jahindus 2) kalandus 3)veeökosüsteemide korrashoid ja veekogude saneerimine 4) maaparandus 5)veeteede ja sadamate ehitus, veekogu süvendamine ja veekogusse tahkete ainete kaadamine 6) puhkemajandus ja haljastus

Mõjuvaldkonnad:

1) maismaa loomastik 2) vee-elustik 3)kaitstavad loodusobjektid 4)maismaa taimestik 5) vee saaste ja veetase 6) inimese tervis 7)inimese ja loomastiku kaitse seoses keskkonnasaaste ja toksikoloogiaga.

Tehniliste ekspertidena kaasatakse vajadusel lisaks nimetatule veel täiendavaid eksperte.